

Orjinal Makale

Yenidoğan yoğun bakım ünitesinde duygusal yakınlık: Kalitatif bir çalışma

✉ Ayşe Gürol,¹ ✉ Kadir Şerafettin Tekgündüz,² ✉ Serap Ejder Apay,³

✉ Süreyya Özdemir,⁴ ✉ Ramazan Güven⁵

¹Erzurum Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Erzurum

²Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi, Yenidoğan Bölümü, Erzurum

³Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Erzurum

⁴Atatürk Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Erzurum

⁵Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Kanuni Sultan Süleyman Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Acil Tıp Kliniği, İstanbul

Özet

Amaç: Bu çalışmanın amacı, annelerin duygusal yakınlıkta yaşadıkları engeller ve kolaylaştırıcı faktörler ile ilgili deneyimlerini ve algılarını, onların bebekleri Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesinde yattığı zaman içerisinde duygusal yakınlık ile ilgili hissettiklerini açıklamaktır.

Gereç ve Yöntem: Çalışmada odak grup yöntemi kullanıldı. Yenidoğan yoğun bakım ünitesinde anne odasında kalan ve çalışmaya katılmayı kabul eden toplam dokuz anne çalışmaya katıldı. Verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış duygusal yakınlık formu kullanıldı. Görüşme boyunca ses kaydı alınarak anneler ile uygun bir ortamda yüz yüze görüşme tekniği kullanıldı.

Bulgular: Çalışmada anneler duygusal yakınlık hissetmelerini engelleyen, bebekleri ile olma ve onlara dokunabilmeyi engelleyen sıkıntılı durumlar tanımladılar. Anneler özellikle bebekleri ile yüz yüze olma ve göz kontağı kurmanın önemini vurguladılar. Dokunmak, bebekleri olduğunu hissetmenin ve duygusal yakınlık hissetmeyi artırıcı bir faktör olarak bildirildi. Anneler emzirmenin bebeklerine karşı duygusal yakınlık hissetmenin en aktif yolu olduğunu vurguladı.

Sonuç: Bu çalışmadan elde edilen bulgular, annelerin bebeklerine duygusal yakınlığını kolaylaştıracak veya azaltabilecek koşullar ve ne zaman ve nasıl duygusal yakınlık hissedebilecekleri ile ilgili bilgi vermektedir.

Anahtar Sözcükler: Anne; duygusal yakınlık; hemşirelik; Türkiye; yenidoğan yoğun bakım ünitesi.

Yenidoğan bebeğin hastaneye yatırılmasını gerektiren hastalığa sahip olması, anne ve bebek arasında fiziksel ve duygusal yakınlığı etkileyen bir durumdur.^[1-3] Yeni doğmuş bir bebeğin hastaneye kabulü anneler için duygusal zorluklar yaratabilir ve bebeği ile etkileşimi kesintiye uğrar.^[4] Annelerin Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesinde (YYBÜ) varlığını sınırlayan farklı hastane uygulamaları ve rutinleri, annenin kendini önemsiz hissetmesine neden olabilir.^[1,5] Hemşireler ve ebeler, YYBÜ'nde yenidoğan bebeklere gerekli bakımı sağlasalar da, annelerin yenidoğan bebeklerinden ayrı tutulmaları, yenidoğan bebek-

lerinin bakımına karar verme güçlerini bırakmalarına ve annelik rolü hissini kaybetmelerine neden olur. Bu durum, anne ve bebek arasında fiziksel ya da duygusal yakınlıkta sorunlara yol açmaktadır. Bu nedenle, annelere yenidoğan bebekleri ile yeterli etkileşimde olmalarını sağlamak için destek verilmelidir.^[1]

Annelerin YYBÜ'de gösterdikleri yakın ilişki deneyimlerine odaklanmak, istenenleri, aynı zamanda bu ilişkinin zorlayıcı yönlerini de anlamaya bir katkısı olabilir.^[6] Hastane ortamı ve anne-bebek ayrılığının yarattığı riskler ve aile merkezli bakım yaklaşımlarının anne ve bebek açısından faydaları araştırılmış-

Konu hakkında bilinenler nedir?

- Bu konu hakkında ne biliniyor; Fiziksel veya duygusal yakınlık yenidoğan bebeğin koşullarından etkilenir. Yenidoğan bir bebeğin hastaneye kabul edilmesi anneler için duygusal zorluklara ve etkileşimin kesilmesine neden olabilir.

Bu yazının bilinenlere katkısı nedir?

- Bu makale bilinenlere ne ilave ediyor; Anneler, bebeklerinin gelişimi, sağlık durumu hakkında sürekli güvenilir, açık ve anlaşılır bilgiye ihtiyaç duymakta; bebeklerinin temel bakım faaliyetlerine katılmak ve onlarla zaman geçirebilecekleri fırsatlara ihtiyaç duymakta.

Uygulamaya katkısı nedir?

- Uygulamaya katkısı nedir; Sosyo-ekonomik faktörler, kültürel normlar, personel uygulamaları ve annelerle ilişkileri duygusal yakınlığı kolaylaştırıcı ve engelleyen faktörlerdir. Yoğun bakım ünitesinde hemşireler bu faktörleri göz önünde bulundurarak aile merkezli bakım uygulamalarını gerçekleştirebilir ve bakımın kalitesini artırabilir.

tır.^[7] Yenidoğan ortamının YYBÜ'de anne-yenidoğan bebek yakınlığını nasıl kolaylaştıracağı veya engelleyebileceği hakkında görüşler bildirilmiş olmasına rağmen, bugüne kadar anneler açısından bu konulara yönelik niteliksel bir bakış açısı eksikliği vardır.^[8] Bu nedenle, bu çalışmanın amacı, annelerin duygusal yakınlıkta yaşadıkları engeller ve kolaylaştırıcı faktörler ile ilgili deneyimlerini ve algılarını, onların bebekleri YYBÜ'nde yattığı zaman içerisinde duygusal yakınlık ile ilgili hissettiklerini açıklamaktır.

Gereç ve Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, araştırma yapılan veya yapılması düşünülen kişilerin tecrübelerinden doğan anlamların sistematik olarak incelenmesinde tercih edilir. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden biri olan olgubilim (fenomenolojik) çalışmasıdır. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden insanların çevrelerinde olup biten olayları nasıl değerlendirdiklerini ve algılarını ortaya koyan fenomenolojik desen kullanılmıştır.^[9,10]

Katılımcılar

Çalışma, Şubat 2017'de, Türkiye'nin doğusunda bulunan bir üniversite hastanesinde üç seviyeli YYBÜ'nde gerçekleştirildi. YYBÜ'nde bakılan tüm yenidoğan bebeklerin annelerinin çalışmaya katılması planlandı. Yeterli derecede sözlü/yazılı Türkçe diline sahip olmayan anneler çalışma dışı bırakıldı. Çalışma toplam dokuz anne ile tamamlandı.

Veri Toplama

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış duygusal yakınlık formu kullanıldı. Annelerden, yenidoğan bebeklerine duygusal yakınlık deneyimlerini açıklamalarını isteyen bir duygusal yakınlık formu geliştirildi. Görüşme formunda "annelerin bebekleri ile ilk göz teması kurdukları ve ilk dokundukları zaman, hissettikleri, duyguları, duygusal yakınlığı hissettikleri an" konularını ele alan sorular yer almaktadır. Araştırmacılar tarafından geliştirilen görüşme sorularının hazırlan-

ması esnasında soruların kolaylıkla anlaşılması, çok boyutlu olmaması, yanıtlayıcı ve yönlendirici olmaması gibi ilkelere dikkat edilmiştir. Bu form araştırmacılar tarafından tarama yoluyla hazırlandı ve Flacking ve arkadaşlarının (2016) çalışmasına dayanarak geliştirildi.^[11] Form toplam on üç sorudan oluştu (Ek 1). Form duygusal etkileşime odaklandı. Görüşme kılavuzu, genelden daha spesifik konulara ("Yeni doğmuş bebeğinize ne zaman duygusal olarak yakın hissettiniz?", "Yeni doğmuş bebeğinizi ilk gördüğünüzde ne oldu?") ilerledi.

Çalışmaya başlamadan önce akademik kuruldun etik izin ve annelerden bilgilendirilmiş onam alındı. Anneler önceden belirlenmiş bir tarihte muayene odasına davet edildi. Annelerden sözlü onam, çalışma ve ses kaydı hakkında bilgi verildikten sonra alındı. Görüşmelerde ses kayıt cihazı kullanıldı. Araştırmacıların verileri, araştırmaya gönüllü olarak katılan annelerin kendilerini rahat ifade edebilecekleri, ses kaydı yapılabileceği, kendilerinin randevu verdikleri sürede uygun bir fiziksel ortamda gerçekleştirildi. Görüşme sorularının anlam farklılığına yol açmaması için görüşme soruları aynı ton ve sözcükler ile annelere soruldu. Görüşme esnasında ses kaydı ve not alma teknikleri birlikte kullanılarak veriler toplandı. Veri kaybının önlenmesi ve araştırmacının amacı doğrultusunda veri toplanması için görüşmeler iki araştırmacı ile yürütüldü. Araştırmacılarından biri görüşmeyi gerçekleştirirken diğeri ise görüşmeyi gözlemleyerek görüşmeye yönelik notlar almıştır. Odak grup görüşmeleri yaklaşık bir saat sürdü ve bir araştırmacı tarafından yönetildi. Tüm formlar, herhangi bir adın çıkarılmasıyla (uygun şekilde) anonimleştirildi.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin çözümlenmesinde içerik analizi yapıldı. İçerik analizinde, dokümanlardan elde edilen nitel araştırma verilerinin işlenmesi, verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması şeklinde dört aşama bulunmaktadır.^[12] Bu çalışmada da, ilk aşamada yapılan görüşmelerin analizine göre kodlamalar yapılmış ve bu bağlamda çeşitli temalara ulaşılmıştır. Bu temalardan elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Araştırmadan elde edilen verilere göre alt temaların oluşturulması sürecinde araştırmacılar ayrı ayrı tüm dökümleri okuyarak birbirinden bağımsız bir şekilde alt temaları oluşturmuşlardır. Daha sonra araştırmacılar bir araya gelerek verilerin beş tema altında toplanması konusunda uzlaşmaya varmışlardır. Nitel cevaplar, sırasıyla analiz edilerek temalara dönüştürülmüş ve doğrudan alıntılarla sunulmuştur.

Bulgular

Araştırma verilerinin içerik analizi sonrasında duygusal yakınlığa yol açan temalar ortaya çıktı. Annelerin duygusal yakınlık duygularını açıklayan destekleyici beş ana tema şunlardır: Fiziksel yakınlık; Bebek ile temas ve emzirme; Şimdiyi ve geçmişi anlama; Bebek bakımına katılım; ve Bir aile olarak zaman geçirme.

1. Fiziksel Yakınlık

Anneler, yeni doğan bebeklerini tanımanın ve bir anne olarak bilinmenin fiziksel yakınlık ile sağlandığını, ve bunun duygusal yakınlıklarının somutlaştırdığını tanımladı. Tüm anneler, yeni doğan bebeklerini görünce bu duyguların başladığını söyledi. Anneler yüz yüze olmanın ve göz teması kurmanın önemini vurguladı.

Anne 1, ilk defa kızını kuvözde gördüğünü ve onu gördüğünde kendini anne olarak hissettiğini şu cümle ile ifade etti.

“Sezeryan sonrası çocuklarım hemen yoğun bakıma kaldırıldı. Onları hiç görmedim ve sadece bir problemim vardı ameliyat oldum bitti diye düşündüm. Fakat kızımı ilk gördüğüm zaman kendimi anne olarak hissettim, altı yıldır bekledim ve şu an çok mutluyum.”

Annenin şu ifadesi dikkat çekiciydi:

“Kızımı yoğun bakımda görmeye ilk gittiğimde kızım uyuyordu. Fakat ben onu görmeye gittiğimde kızım gözlerini açıp bana baktı ve ağlamaya başladı. O sırada bende ağlıyordum. O bana gülümsediği andan itibaren artık onlardan başka bir şey düşünmüyorum. Duygularımı tarif etmek çok zor, sevgi ve mutluluk hepsini bir arada yaşıyorum.” (Anne 1)

Anne 2, kızını kuvözde ilk gördüğünde adını söylediğini ve o anda kızının gözlerini açıp ona baktığını fark ettiğini söyledi. Anne çok duygulandığını, hiç dokunmadığını, sadece 5 dakikalık kısa sürelerde kızını kuvözden izleyebildiğini ifade etti.

Anne 3, bebeğini ilk gördüğünde hissettiklerini şöyle ifade etmiştir:

“Çok duygusal hissettim, onun çok küçük ve minik olduğunu düşündüm. Zamanında doğsaydı daha iyi olabilirdi diye düşünüp üzüldüm, korktum. Yoğun bakımda onu ilk gördüğümde kendimi ona karşı daha sevgi dolu hissettim, daha çok bağlandım, anneliği hissettim ve mutlu oldum.”

Dokunmanın, annelerin duygusal yakınlık duygularını arttırdığı, bunun yeni doğan bebekleri olduğu gerçeğini sağladığı bildirildi. Anne 3, çocuğuna dokunup kucağına aldığı anda onu daha çok sevdiğini, sevgisinin arttığını, anneliği hissettiğini, bebeği kendisine gülümsediğinde hayata bakış açısının değiştiğini ve daha çok bağlandığını ifade etti.

Anne 4, bebeği ikinci düzeyde yatarken onu çok az gördüğünü bu görme süresince de bebeğinin çoğunlukla uyduğunu, birinci düzeye geçtikten sonra ilk defa onunla göz göze temas kurduğunu, kucağına aldığını ve bebeğinin onu ilk gördüğünde onun annesi olduğunu anladığını, ona eliyle dokunduğunu, güldüğünü ve ağladığında kucağına aldığı zaman bebeğinin hemen sustuğunu söyledi.

Bir başka anne, bebeği ile ilk karşılaşmasını şu ifadelerle gülererek anlattı.

“Bebeğim beklediğimden daha iyi görünüyordu. Bebeğim beni gördüğünde gülümsedi, kucağıma aldığımda bebeğimde büyük bir rahatlama hissettim.” (Anne 5)

Anne 6, bebeği üçüncü düzeyde yatarken kendisini içeri almalarını, emzirmedeğini, bebeği ikinci düzeye geçtikten sonra

bebeğini gördüğünü, kucağına aldığını ve emzirdiğini söyledi. Onu ilk gördüğünde içinin parçalandığını ve ağladığını söyledi. İkinci düzeyde ilk defa bebeğini gördüğünde bebeğinin de hemen kendisini anladığını, tanıdığını hatta hemşirelerin bile “bak bebeğin seni tanıdı” dediklerini; onun bu durumundan dolayı kendisini pişman ve suçlu hissettiğini; bebeğini kucağına aldığı anda bebeğinin ona eliyle dokunduğunu ifade etti (Anne 6).

“Bebeğimi ilk gördüğünde ona sahip olduğum için çok mutlu oldum, kuvözde olduğu sürece onu sadece 1 dakika gördüm ve dokunamadım. Birinci düzeye geldiğinde ona ilk defa orada dokundum. Bebeğim beni gördüğünde gülümsedi. Ona sahip olduğum için Allaha şükrettim. Onunla ilk karşılaştığımda yalnızdım. Onu ilk kucağıma aldığımda ağladım. Beni tanıdı ve gülümsedi.” dedi (Anne 7).

2. Bebek ile Temas ve Emzirme

Bebeğin sağlığının güvencesi, birçok anne için duygusal olarak yakın hissetmek için çok önemlidir. Anneler, yeni doğan bebeklerinin sağlığının ve iyiliğinin güvencesinin nasıl sağlanacağını açıkladı: bir kuvöz yerine bir yatağa yerleştirilmesi; ağladığını duyma; kol ve bacak hareketlerini görme; dokunma:

“Yoğun bakım kapısı açık olduğu zamanlarda kızımı uzaktan seyrettim. Bebeğimi yoğun bakımda kaldığı süre boyunca yalnızca günde 2-3 dakika gördüm. Kızım beni görünce kıpırdamaya başladı, onu gördüğümde mutlu oldum fakat kızım hasta ve dokunamadığım için kendimi çaresiz hissettim. Onu ilk gördüğümde duygusal yakınlığım başladı.” (Anne 2)

“Bebeğim kuvözde olduğu sürece günde bir defa en fazla 15 dakika görebildim. Kuvözde bebeğime dokunmak yasaktı. O zaman kendimi çok mutsuz ve çaresiz hissettim. Ona dokunmak, koklamak, sarılmak istedim fakat yapamadım. Kuvözün yanına gittiğimde bebeğim beni hissetti ve hemen gözlerini açıp beni izledi, irkildi. İlk ona baktığımda iyi ki onu doğurmuşum iyi ki benim bebeğim olmuş dedim.” (Anne 3)

Başka bir anne şöyle tanımladı:

“O yoğun bakımdayken sürekli ağladım. Sanki anne değilim ve o benim kokumu almadı, ben onun kokusunu almadım. Beni tanımadı diye ağladım. Onu kuvözde gördüğümde kalbim çok hızlı çarpıyordu, zayıflığına çok üzülüyordum. Sağlıklı olması benim için çok önemli. Küçük olmasından dolayı çok üzgündüm.” (Anne 7)

Anneler duygusal yakınlıklarının bebeklerine ilk dokundukları, kucaklarına aldıkları ve emzirdikleri zaman başladığını bildirdi.

“Bebeğimi ilk kucağıma aldığımda bebeğime sevgi, sorumluluk gibi duygusal yakınlık besledim ve ona sürekli ismi ile hitap edip onunla konuştum bu sayede iletişimimiz arttı.” (Anne 3)

“Birinci düzeyde ilk defa bebeğimi kucağıma aldığımda artık anne olmayı çok istiyordum, hayata bakışım değişti ve daha duygusal oldum. Çok karışık duygular yaşadım, mutlu oldum bazen de bebeğim çok küçük olduğu için korktum.” (Anne 9)

Emzirme, anneler tarafından kendilerini yeni doğan bebeklerine duygusal olarak yakın hissettiren bir etkinlik olarak vur-

gulandı. Fakat annelerin tamamı bebekleri ikinci veya üçüncü düzeyde tedavi olduğu sürece bebeklerini emziremediklerini, anne sütünü sağıp hemşirelere verdiklerini, anne sütlerinin bu süre zarfında azaldığını belirttiler. Emzirme, anne ve yeni doğan bebeği arasında belirgin bir bağlantı oluşturan karşılıklı bir eylem olarak deneyimlendi:

Anne 1 ilk emzirme deneyimini şöyle anlattı;

"Anne olmak yıllardır özlemimi çektiğim bir şeydi. Nasıl anne olurum? Nasıl emziririm? diye hayal ettim hep. 10 gündür kızımı emziriyorum ve ilk mememi tuttuğunda, sütüm geldiğinde ağladım." (Anne 1)

Başka bir anne şöyle tanımladı:

"Bebeğimi yalnızca son bir gündür emziriyorum. Bebeğimi emmeye alıştırmak için yorulana kadar alıştırmaya yapıyoruz. İlk emzirmeye başladığımda hislerim değişti, artık daha çok emzirmek ve ona bakmak istiyorum." (Anne 3)

"Emzirmek dokunmaktan daha heyecan verici. Ona kavuştuğumda kalbim çarpıyordu. Anne sütü, anne ile çocuk arasında özel bir bağ. Sütümü sağsam da ilk defa bebeğim mememi ağzına aldığımda sütümün gerçekten geldiğini ve arttığını hissettim." (Anne 7)

3. Şimdiyi ve Geçmiş Anlama

Anneler duygusal olarak yakın hissetmek için neler olduğunu anlamanın önemini anlattı. Bebeğinin tıbbi durumu ve çalışanlarla iletişimi sağlayarak edindiği bilgiler, annelerin annelik rolünde kendilerini daha güvende hissettirmelerini sağladı:

"Oğlum şimdi birinci düzeyde benimle birlikte kalıyor. Doktorlar bebeğimin sürekli oksijene ihtiyacı olduğunu, bu nedenle evde oksijen verebilmek için bir makine almamız gerektiğini söylediler. Makineyi nasıl kullanacağımı bilmiyorum. Bebeğimde bir sıkıntı olursa ben ne yaparım diye korkuyorum." (Anne 8)

Anne 9, bebeklerinin tıbbi durumu hakkında hiç bilgi alamadığını, hemşirelerle konuşamadığını, anne odasında kaldığı sürece iştahının azaldığını ve çok stresli olduğunu belirtti.

4. Bebek Bakımına Katılım

Anneler, yeni doğan bebeklerine 'normal' bakım sağlamadaki gurur ve sevinci tanımladı. Basit ve sıradan anne işleri yapmak, yeni doğan bebeğin kendilerinin olduğunu hissettirir; çocuk bezi değiştirmek ve yeni doğan bebeğin kıyafetlerini giydirmek önemli olaylardı.

Bir anne duygusal olarak yakın hissettiğini şöyle belirtti:

"Onları görmeden önce sadece anneydim şimdi onların benim bir parçam olduğunu biliyorum ve bir tarafımı orada bırakmışım, artık onlarsız yapamıyorum." (Anne 1)

"Kızıma ilk dokunduğumda hemşire ile birlikte üstünü giydirmeye çalışıyordum ve ağladım. Çok zayıf ben nasıl dokunacağım? Nasıl onun üstünü giydireceğim? dedim fakat şimdi oldukça rahat bir şekilde kıyafetlerini giydirebiliyorum, tutuyorum, kaldırıyorum." (Anne 3)

"Birinci düzeye çıktığından beri sürekli onu giydiriyorum. Birinci düzeyde yanıma ilk defa geldiğinde kendimi anne olarak hissettim. Onun acıktığını ve ne istediğini biliyorum, onu tanıyorum." (Anne 7)

5. Bir Aile Olarak Zaman Geçirme

Birçok anne, eşleriyle birlikte zaman geçirmenin ve ünitelerde bulunmanın, duygusal olarak yakın hissetmelerini sağladığını bildirdi:

"Eşim olduğunda kendimi daha rahat hissediyorum." (Anne 3)

"Oğlum birinci düzeyde yanıma geldiğinde eşime dedim ki bak ağlıyor acıktı. O da aman ağlamasın diyor. Anne baba olmak çok güzel." (Anne 7)

Ebeveynlerin bir arada olması annenin stresini azaltmasına ve duygusal yakınlık için önemli olmasına rağmen çalışmaya katılan annelerin hepsi bebekleri yoğun bakımda olduğu sürece eşlerinin yanlarında olmadıklarını, genellikle evleri hastanenin bulunduğu il merkezine çok uzak olduğu için yalnız olduklarını bildirdi.

Tartışma

1. Fiziksel Yakınlık

Çalışmada anneler bebekleri ile yüz yüze olmanın ve göz kontağı kurmanın, kendilerini anne olarak hissetmeleri açısından önemli olduğunu vurguladılar. Kanıtlar, doğumdan sonra, ebeveyn ile yenidoğan arasındaki fiziksel yakınlığın, bağlanma gelişimine katkıda bulunabileceğini ve bu süreçte hem ebeveynin hem de bebeğin rol oynadığını göstermektedir.^[13] Yenidoğan bir bebek YYBÜ'nde bulunduğu sürece, anne ve bebek haftalarca veya aylarca sürece olağandışı bir ayrılık yaşarlar. Bu kritik bakım ortamı ebeveyn-bebek yakınlığı için birçok zorluğa yol açmaktadır. Anneler bu süreç boyunca bebekleri ile fiziki temasları arzular ve onu tutup dokunmak özellikle önemlidir.^[14]

Annenin bebeğini görmesi, ona dokunması ve onunla etkileşimi başlatması bebeğini algılamasını olumlu etkilemektedir.^[15] Öztürk ve Saruhan'ın^[16] prematüre bebekler ile yaptıkları çalışmada annelerin %40.7'si doğumdan sonraki 7 gün içerisinde bebeklerini gördüklerini ve büyük çoğunluğunun bebeğine hiç dokunmadığı rapor edilmiştir. Prematüre bebeği olan annelerin bebeklerini daha geç gördükleri ve kucaklarına aldıkları, bebeklerin kendi bebekleri olduğunu algılamakta zorluk çektikleri ve anne bebek ilişkisinin olumsuz geliştiği belirtilmektedir.^[16] Anne ve bebeklerin daha fazla birlikte olmalarının sağlanması, annenin öz güveninin gelişmesine, bebeğin iyileşme sürecine ve anne-bebek bağlanmasına olumlu katkılar sağlayabilir.

2. Bebek ile Temas ve Emzirme

Çalışmada anneler bebeklerini kuvözde görmenin, onun ağlamasını duymanın, el-kol hareketleri veya vücut hareketlerini

izlemenin bebeğinin sağlıklı olduğunun bir garantisi olarak algıladılar. Anneler duygusal yakınlıklarının bebeklerine ilk dokundukları, kucaklarına aldıkları ve emzirdikleri zaman başladığını bildirdi. Emzirme, öncelikle bebek sağlığı için teşvik edilmektedir. Bununla birlikte, emzirmenin anneler üzerinde de birçok psikolojik faydası vardır. Bunlar; emziren anne bebeği ile bağ kurabilir, annelik beklentilerini karşılar ve annelik kimliğini kazanır.^[17] Emzirme, bebek ile annenin çok yakın temasta olmasını sağladığı için anne bebek bağlanmasını arttırmaktadır.^[18] Erken dönemde emzirmek ve emzirirken mümkün olduğunca göz teması kurmak, oksitosin salınımını artırarak anne ve bebek arasındaki iletişimi güçlendirmektedir.^[19]

3. Şimdiyi ve Geçmiş Anlama

Çalışmada annelerin hepsi bebeğinin klinik durumu hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ve sağlık çalışanları ile iletişim kuramadıklarını belirtti. Hatta Anne 8 bebeği için gerekli olan nebulizatörü nasıl kullanması gerektiği ve bebeğinde görülebilecek bir değişikliğin ne olduğu hakkında bilgisinin yetersizliğinden ve korktuğundan bahsetti. Anneler arasında preterm bebeğin ihtiyaçlarına ilişkin bilgi yetersizliği taburcu edildikten sonra YYBÜ'ne yapılan acil başvuruların önemli bir nedenidir. Preterm bebeklerin bakımının özel yönleri hakkında annelerin bilgisi, bebekte komplikasyonları önlemek için çok önemlidir.^[20] Bu nedenle bebekte gelecekte görülebilecek kronik hastalıkların ve engellerin önlenmesinde anne önemli bir rol oynar. Bu rol, anne ve bebek arasındaki duygusal bağı da geliştirecektir.^[21] Sağlık çalışanlarının; bebekte ileride oluşabilecek ciddi komplikasyonların önlenmesi ve annenin bebeğinin bakımını gerçekleştirebileceğine yönelik sorumluluk alabileceğine olan inancı ve özgüveni için annelerin tıbbi kararlara katılımını sağlaması gerekmektedir.^[4]

Ayyıldız Kuzlu ve ark.,^[22] annelerin %17.8'inin çocuklarının bakım ve tedavisine katılmadıkları, katılmama nedeni olarak da yanlış bir şey yapma korkusunun olduğu belirtilmiştir. Yenidoğan yoğun bakım ünitesinde yatan yenidoğan ailelerinin yaşadıkları güçlükleri belirlemek için yapılan bir diğer çalışmada ise annelerin büyük çoğunluğunun çocuklarının bakımına katılmadıkları rapor edilmiştir.^[23] Bu bulgularda belirtildiği gibi annelerin bazı uygulamalara katılmaması, bu uygulamalar hakkında yeterli bilgi sahibi olmamaları ve girişimsel bir işlem olduğunu düşündükleri için bebeklerine zarar verme endişesi ile ilişkili olabilir.

Valizadeh, Akbarbeglou ve Asad^[24] yaptıkları çalışmada ebeveynlerin monitörlerden veya diğer cihazlardan gelen gürültüyü duyduklarında, bebeği çevreleyen ve/veya bebeğe bağlanan cihazları, anormal solunum paterni, ani cilt rengi değişiklikleri, tıbbi işlemler sırasında bebeğin ağrı çekmesi durumunu izlediklerinde yüksek stres yaşadıklarını belirlediler. Diğer stres faktörleri arasında, bebeğinden ayrı olma, bebeğine yardım edememe ve ağırlı işlemler sırasında bebeğini koruyamama hissini tanımladılar.^[25] Hastanede, ebeveynler YYBÜ'ndeki atmosferden dolayı endişeli ve heyecanlı hissederler, ebeveyn olarak kendi rolleri konusunda endişelenirler, bebek-

lerinin görünümü, mental durumu ve ölüm gibi sonuçlardan korkarlar. Genel olarak, ebeveynlere bilgi sunmak ve onların bebekleriyle ilgili belirli bir karar verme sürecine katılmalarını ve bir takım üyesi olarak davranmalarına izin vermek endişelerini azaltmaya yardımcı olur. Anne ve bebek arasındaki ayrılma süresinin etkisini azaltmak ve bebeğin durumu hakkında güncellemeler sağlamak ebeveynlerin korkularını azaltmak için gereklidir.^[4]

4. Bebek Bakımına Katılım

Çalışmada anneler bebeklerine ilk dokunduklarında onu nasıl giydirecekleri veya onun isteklerini nasıl anlayacakları konusunda endişeli olduklarını belirtti. YYBÜ'nde annelerin; bebeklerinden ayrı kalma, besleyememe, zaman geçirememeye veya ağrı yaşayan bebeğine yardım edememe gibi nedenlerden dolayı stress yaşadıkları bilinmektedir. Bu nedenle YYBÜ'de aile merkezli yaklaşımın yer almasının bu stresi azaltmaya yardımcı olabileceği belirtilmiştir.^[4] Montiroso ve ark.,^[25] ebeveynlerin stres düzeyinin bebeklerinin davranışlarını görmeleri ile azaldığını belirtmişlerdir. Ebeveynler bebekleri yoğun bakımda olduğu sürece bebeklerine dokunamaz, tutamaz, her zaman göremezler ve bebeklerinin ihtiyaçlarını karşılayamazlar. Bu zorluklar nedeniyle anne ile bebek arasındaki ilişkinin kurulmasında gecikme, annenin bebek bakımında ve ebeveynlik rolünü benimsemesinde güçlükler yaşamasına yol açmaktadır.^[16]

5. Bir Aile Olarak Zaman Geçirme

Ebeveynlerin bir arada olması annenin stresini azaltmasına ve duygusal yakınlık için önemli olmasına rağmen çalışmaya katılan annelerin hepsi bebekleri yoğun bakımda olduğu sürece eşlerinin yanlarında olmadıklarını, genellikle evleri hastanenin bulunduğu il merkezine çok uzak olduğu için yalnız olduklarını bildirdi. Bebeklerinin hastane bakımında ebeveynlerin varlığı ve katılımı, ebeveynlerin bebeklerini tanımalarını ve bakım konusunda güven geliştirmeyi sağlar.^[26] Birçok baba, annelere destek ve güvence vermenin bir parçası olarak çocukları ile etkileşime girmektedir.^[27]

Sonuç

Çalışma bulguları incelendiğinde duygusal yakınlığın fiziksel temas ve/veya yakınlık ile başladığı ve güçlendiği düşünülmektedir. Sosyoekonomik durumdan bağımsız olarak duygusal yakınlığı etkileyen faktörlerin literatürdeki^[5,8,11] ile benzer olduğunu gördük. Sosyo-ekonomik, politik ve kültürel değişkenler dikkate alınarak, hem fiziksel hem de duygusal ebeveyn-bebek yakınlığı kolaylaştırılmalıdır. Sorunları daha iyi anlamak için, yakınlığı kolaylaştıran ve engelleyen faktörleri keşfetmeli ve yakınlığı mümkün kılan stratejileri uygulamayı düşünmeliyiz. Birimde bulunan ebeveynler ile ilgili tüm kısıtlamaları kaldırarak ve onları bakım uygulamalarına güçlü oyuncular olarak dahil ederek bir kurum kültürü geliştirmeliyiz. En önemli husus, ebeveyn-bebek ilişkilerinin oluşumunu destek-

leyen bir organizasyon kültürünü, yani ebeveynler ve bebeklerin fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını geliştirmeyi hedeflemeye dikkat etmektedir.

Fiziksel temas ve emzirme duygusal yakınlığın en önemli belirleyicileridir. Yenidoğan yoğun bakım ünitesi ve çevresi, anneler tarafından kendilerini bebeklerinden fiziksel olarak ayıran bir ortam olarak tanımlanırken; bebeklerinin etrafındaki cihaz ve ekipmanlar, bebeği ile olan yakınlığı için en önemli bariyer olarak tanımlanmıştır. Fiziksel olarak ayrı olma annelerin duygusal doyumunu ve memnuniyetini de olumsuz etkilemektedir. Annelerin bebeklerinin fiziksel sağlığı ve bakım uygulamaları hakkında bilgi eksikliklerinin olduğu belirlendi. YBYÜ'nde çalışan sağlık çalışanlarının bakım uygulamalarına ebeveynlerin katılımını desteklemesi, bebeklerinde görülebilecek fiziki değişikliklerin, cihazların tanıtımının yapılması ve bilgilendirilmenin önemi konusunda desteklenmesi gerekmektedir.

Bilgilendirme

Bu çalışma SCENE (Separation and Closeness Experiences in the Neonatal Environment - http://www.utu.fi/en/sites/scene/research-projects/emotional_closeness/Pages/home.aspx) grubunun aktivitelerinin bir parçası olarak gerçekleştirildi.

Finansal bilgiler: Herhangi bir finansal destek alınmadı.

Çıkar çatışması: Bildirilmemiştir.

Hakem değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazarlık katkıları: Konsept – A.G.; Dizayn – A.G., S.E.A.; Denetim – A.G.; Finansman - A.G., K.Ş.T., S.E.A., S.Ö., R.G.; Materyal – A.G., K.Ş.T., S.Ö.; Veri toplama veya işleme – A.G., K.Ş.T., S.Ö.; Analiz ve yorumlama – A.G., K.Ş.T.; Literatür arama – S.E.A., R.G.; Yazan – S.E.A., R.G.; Kritik revizyon – A.G., K.Ş.T., S.E.A., S.Ö., R.G.

Kaynaklar

- Phuma-Ngaiyaye E, Kalembo FW. Supporting mothers to bond with their newborn babies: Strategies used in a neonatal intensive care unit at a tertiary hospital in Malawi. *International Journal of Nursing Sciences* 2016;3:362–6.
- Niela-Vilén H, Feeley N, Axelin A. Hospital routines promote parent-infant closeness and cause separation in the birthing unit in the first 2 hours after birth: A pilot study. *Birth* 2017;44:167–72.
- Raiskila S, Axelin A, Toome L, Caballero S, Tandberg BS, Montiroso R, et al. Parents' presence and parent-infant closeness in 11 neonatal intensive care units in six European countries vary between and within the countries. *Acta Paediatr* 2017;106:878–88.
- Heidari H, Hasanpour M, Fooladi M. The experiences of parents with infants in Neonatal Intensive Care Unit. *Iran J Nurs Midwifery Res* 2013;18:208–13.
- Dykes F, Thomson G, Gardner C, Hall Moran V, Flacking R. Perceptions of European medical staff on the facilitators and barriers to physical closeness between parents and infants in neonatal units. *Acta Paediatr* 2016;105:1039–46.
- Fegran L, Helseth S. The parent-nurse relationship in the neonatal intensive care unit context--closeness and emotional involvement. *Scand J Caring Sci* 2009;23:667–73.
- Boztepe H. Pediatri Hemşireliğinde Aile Merkezli Bakım. *Turkiye Klinikleri J Nurs Sci* 2009;1:88–93.
- Flacking R, Lehtonen L, Thomson G, Axelin A, Ahlqvist S, Moran VH, et al; Separation and Closeness Experiences in the Neonatal Environment (SCENE) group. Closeness and separation in neonatal intensive care. *Acta Paediatr* 2012;101:1032–7.
- Creswell JW. *Qualitative inquiry & research design choosing among five approaches*. Sage Publications; 2007.
- Özdemir M. Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2010;11:323–43.
- Flacking R, Thomson G, Axelin A. Pathways to emotional closeness in neonatal units - a cross-national qualitative study. *BMC Pregnancy Childbirth* 2016;16:170.
- Yıldırım A, Şimşek H. *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 9th ed. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2013.
- Pennestri MH, Gaudreau H, Bouvette-Turcot AA, Moss E, Leconte V, Atkinson L, et al; Mavan Research Team. Attachment disorganization among children in Neonatal Intensive Care Unit: Preliminary results. *Early Hum Dev* 2015;91:601–6.
- Feeley N, Genest C, Niela-Vilén H, Charbonneau L, Axelin A. Parents and nurses balancing parent-infant closeness and separation: a qualitative study of NICU nurses' perceptions. *BMC Pediatr* 2016;16:134.
- Arslan FT, Turgut R. Prematüre bebek annelerinin evdeki bakım gereksinimleri ve bakım verme yeterliliklerini algılama durumları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi* 2013;6:119–24.
- Öztürk R, Saruhan A. 1-4 aylık prematüre bebeği hastanede tedavi gören annelerin depresyon ve maternal bağlanma ilişkisinin incelenmesi. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi* 2013;1:32–47.
- Watkinson M, Murray C, Simpson J. Maternal experiences of embodied emotional sensations during breast feeding: An Interpretative Phenomenological Analysis. *Midwifery* 2016;36:53–60.
- Güleşen A, Yıldız D. Erken postpartum dönemde anne bebek bağlanmasının kanıta dayalı uygulamalar ile incelenmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin* 2013;12:177–82.
- Köse D, Çınar N, Altınkaynak S. Yenidoğanın anne ve baba ile bağlanma süreci. *STED* 2013;22:239–45.
- Spittle AJ, Anderson PJ, Lee KJ, Ferretti C, Eeles A, Orton J, et al. Preventive care at home for very preterm infants improves infant and caregiver outcomes at 2 years. *Pediatrics* 2010;126:e171–8.
- Subhashini L, Radha MS, Baby GK. Mothers Perception of Health Care Needs of Preterm Neonates in Intensive Care Unit. *J Clin Biomed Sci* 2016;6:59–62.
- Ayyıldız Kuzlu T, Kalıncı N, Köse Topan A. Üniversite hastanesinde çocuklara verilen bakımın aile merkezli bakım yönünden incelenmesi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi* 2011;6:1–17.
- Konukbay D, Arslan F. Yenidoğan yoğun bakım ünitesinde yatan yenidoğan ailelerinin yaşadıkları güçlüklerin be-

- lirlenmesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi 2011;14:16–22.
24. Valizadeh L, Akbarbeglou M, Asad EM. Stressors affecting mothers with hospitalized premature newborn in NICUs of three teaching hospitals in tabriz. Med J Tabriz Univ Med Sci 2009;31:1–2.
25. Montirosso R, Provenzi L, Calciolari G, Borgatti R; NEO-ACQUA Study Group. Measuring maternal stress and perceived support in 25 Italian NICUs. Acta Paediatr 2012;101:136–42.
26. Toivonen M, Lehtonen L, Löyttyniemi E, Axelin A. Effects of single-family rooms on nurse-parent and nurse-infant interaction in neonatal intensive care unit. Early Hum Dev 2017;106:107:59–62.
27. Guillaume S, Michelin N, Amrani E, Benier B, Durrmeyer X, Lescuré S, et al. Parents' expectations of staff in the early bonding process with their premature babies in the intensive care setting: a qualitative multicenter study with 60 parents. BMC Pediatr 2013;13:18.

EK 1

Duysusal Yakınlık Formu

Görüşmenin yapıldığı tarih :

Görüşme yapılan kişi : Anne Baba

Anne/Baba Yaşı :

Bebeğin doğum tarihi :

Bebeğin gestasyonel yaşı :

Bebeğin doğum şekli (normal/sezeryan/acil sezeryan/vakum/forseps) :

Bebeğin postnatal yaşı :

Bebeğin cinsiyeti :

Bebek tekil ya da çoğul eşi mi? : Evet Hayır

Kaçıncı çocuk :

Lütfen aşağıdaki soruya kendi cümleleriniz ile cevap veriniz ve tanımlayınız.

1. Bebeğiniz ile yüz yüze göz kontağı kurdunuz mu? Ne hissettiniz? Bebeğiniz o an nasıl bir tepki verdi? O anı, ne zaman, nerede ilk defa göz göze geldiğinizi, yanınızda kimlerin olduğunu anlatır mısınız?
2. Ona dokunduğunuzda, size gülümsediğinde ne hissettiniz? Hislerinizde değişim oldu mu?
3. Ona ilk dokunduğunuzda, kucağınıza aldığınızda bebeğiniz nasıl tepki verdi? (elleri, yüzü, gülümsemesi tarif eder misin, uyudu mu...)
4. Emziriyor musunuz? İlk emzirdiğiniz zamanı hatırlıyor musunuz? Ne zamandı? Ne hissettiniz?
5. Emzirme ve anne sütü hakkında, bebeğinize yetip yetmemesi gibi konular hakkında ne düşünüyorsunuz?
6. Bebeğiniz yoğun bakımdayken her gün görüyor muydunuz? Ne kadar süre sizinle kalıyordu?
7. Bebeğinizin yanına gittiğinizde kuvözdeyken sizi hissediyor muydu? Annesi olduğunuzu biliyor muydu?
8. Peki o an siz ona baktığınızda ne hissettiniz? Ne değiştirdi sizde? Örneğin; Çaresiz, üzgün hissettim ona karşı daha güçlü olmalıyım dedim, sevgim ve sorumluluk hissim artı.....gibi
9. Yoğun bakımdan çıktıktan ve sizin yanınıza odaya alındıktan sonra o ilk gün ne hissettiniz? Vücuduna, ellerine baktığınızda, giydirirken, dokunurken...
10. Bebeğinize sevgi, sorumluluk gibi hisleri, onunla iletişiminiz gibi duygusal yakınlıkları hissetmeye ne zaman başladınız.
11. Bebeğiniz bugün nasıl? Tıbbi olarak ondaki değişiklikleri anlayabiliyor musunuz? Sağlık personeli olan iletişiminiz nasıl?
12. Her geçen gün hislerinizde ne değişti?
13. Bir aile olarak odada, klinikte eşiniz yanınıza gelip birlikte zaman geçiriyor musunuz? Ne hissettiniz?